

О ХИЈЕРАРХИЈИ СТРАТЕГИЈСКИХ ДОКУМЕНАТА

Божидар Форца*
 Универзитет одбране у Београду, Војна академија
 Биљана Стојковић**
 Министарство одбране Републике Србије,
 Управа за стратетијско планирање

У раду се разматра проблем даљег стратегијског развоја Републике Србије на основу хијерархијски уређеног система стратегијских докумената. Овај рад резултат је вишегодишњег проучавања стратегије као науке у развоју, теорије, вештине и документа, са посебним освртом на резултате упоредне анализе домаћих и страних стратегијских докумената. Сагледавајући искуства око десетак земаља у свету и упоређујући их са постојећом праксом у Републици Србији, овај рад посебно наглашава важност постојања логичне консеквентности, међусобне условљености и хијерархијске уређености система стратегијског развоја нације. У њему се, полазећи од анализе постојећег стања у Републици Србији, указује на недоследност да се на националном плану приступа изради, усвајању и примени стратегије одрживог развоја, која не садржи одржив развој у области безбедности. Поред тога, њиме се свесно подстиче даља расправа стратегиста, стручњака за безбедност, припадника Министарства одбране и Војске Србије, те јавних радника о могућности да се, након усвајања националне стратегије, националне стратегије развоја, националне стратегије безбедности и стратегије одбране, приступи и изради војне стратегије у Републици Србији, како би хијерархијски низ стратегијских докумената био комплетан.

Кључне речи: *стратегија, нација, безбедност, војска, хијерархија, документ*

Увод – О мудрости

Оснивач прве Академије, чувени грчки филозоф Платон (грч. Πλάτων, 427–347. пре н. е.) у своме делу „Држава” (Πολιτεία)¹, истакао је да су „вештине и знања” (у које је убрајао аритметику, геометрију, астрономију и науку о хармонији)² „помоћнице и водиле дијалектичког метода, који не држи до хипотеза... већ је оруђе које уздиже

* Ванредни проф. др Божидар Форца је генерал-мајор у пензији.

** Др Биљана Стојковић, biljana.stojkovic@mod.gov.rs

¹ Види: Платон, *Држава*, Београдски издавачко-графички завод, Треће издање, Београд, 1983, стр. 27.

² Исто, пасус под 533 bd, стр. 227.

људску мисао до истине” Аристотел је запазио да се слободан човек у детињству одгаја у одређеним уверењима (догмата) о правичном и лепом,³ а када одрасте, он у души не задржава никакво наметнуто знање, већ логичан поредак стечених сазнања.⁴ Овај, наизглед, једноставан закључак инспирисао је најпре Аристотела (Ἀριστοτέλης, 384–322. пре н. е.),⁵ а потом и многе друге филозофе и научнике, да сачине ред у научном сазнању, дефинишући правила за класификацију појмова⁶, појава и процеса, који су у савремености резултирали сложеним, вишекритеријумским класификацијама у бројним научним дисциплинама, укључујући и стратегију, као науку у настајању.⁷ Ред, по правилу, подразумева и хијерархију, а једна од стандардних класификација појмова, процеса и појава на: опште, посебно и појединачно – успоставља поредак, тј. хијерархију различитих нивоа општости, што представља окосницу разматрања у оквиру овог рада о разликама које постоје између теорије и праксе стратегијског развоја у Србији.

Пишући о главним областима филозофских основа војне стратегије, др Живорад Спасојевић, полазећи од примера чувеног античког стратега и атинског државника Перикла и његовог противника самског стратега Мелиса, преко анализе стратегијског деловања Филипа Македонског и његовог сина Александра Македонског, посебно издваја пример овог последњег који је, као ученик античког филозофа Аристотела, „највеличанственији доказ да је филозофија предуслов и основ успеха, како у политичкој, тако и у војној стратегији”.⁸

И у савремености, бројни научници истичу умност, односно мудрост као претпоставку за бављење било којом науком, а посебно филозофијом и стратегијом. Један од најистакнутијих америчких научника Вили Ђурант, тим поводом, између осталог, тврди: „Наука нас учи како да исцељујемо и убијамо: у појединачном случају, она смањује број смртности, да би за време рата у масама убијала. Али, само мудрост, а то су у светлу искуства измирене жеље – може нас научити када треба да исцељујемо, а када да убијамо.”⁹

³ Исто пасус под 538 с, стр. 233.

⁴ Исто, пасус под 536 XVI е, стр 231.

⁵ Аристотел је рекао „да човек који својом душом делује (живи више) од онога који душу само поседује ... Посао је, дакле, душе – било у једини, било изнад свега другог – размишљање и разумевање”, Аристотел, *О души, наговор на филозофију*, Напријед, Загреб, 1987. В 81-85, стр 131.

⁶ Категорије, *Categoriai* (sc. tuontos) су у буквалном преводу „основни искази о бићу или пречишћавање основних појмова”. Аристотел, *Категорије*, Мала филозофска библиотека, „Култура”, Београд, 1954. стр. 10.

⁷ Пишећи о томе да је „филозофија родно место стратегије”, наш стратегиста др Вишњић сматра да стратегија као наука која је још у развоју, треба да се ослони на специфичну методологију истраживања у пракси, користећи се двома основним методама: „(3.1) стратегијским узроковањем и (3.2) стратегијским предвиђањем ... Стратегијско узроковање и стратегијско предвиђање су нераскидиво повезане научне методе у непрекидном процесу научне спознаје бити стратегијске стварности и решавања конкретних реалних, али и виртуелних проблема државе –нације”, тврди овај аутор и додаје: „Свест стратегиста и стратега није само рефлексивна него и пројективна. Пројективност стратегиста заснована је на појмовној анализи и учачавању општих правилности промена стратегијске стварности.” Исто као претходно, стр. 399–400.

⁸ Др Живорад Спасојевић, пуковник у пензији, *Филозофске основе војне стратегије*, Зборник радова са Симпозијума о војној науци, 27–28. јун 2001. године, под називом: „Научна изграђеност и чиниоци војне стратегије”, Сектор за школство, обуку и научну и издавачку делатност Генералштаба Војске Југославије и Институт ратне вештине, Београд, 2001. стр. 74–77.

⁹ Вил Ђурант, *Ум цараје*, „Дерета”, Београд, 1990. стр. 3.

Тим поводом, др Душан Вишњић тврди: „Умност је, неоспорно, битно обележје филозофије, али и стратегије – и додаје да се те области људског знања разликују, јер је – Умност стратегиста и стратега најближа *Phronesisu* – практичној мудрости, као основној људској врлини (описно ју је истакао Сун Цу у „*Умећу ратовања*“). *Phronesis* укључује: знање, врлину, способност логичког закључивања од општих начела до суда у специфичној ситуацији, али, исто тако, и снагу воље да се учини оно што из тог суда следи у пракси.“¹⁰

Могло би се слободно тврдити да је војна стратегија, као практична вештина и војна мудрост, током векова, изнедрила и најумније стратегисте код нас и у свету. Уосталом, војна стратегија се Србији као теорија и наука дуги низ година изучава у оквиру војне вештине. Стога, следи умесно питање – како се могло десити да Србија има стратегију безбедности, стратегију одбране, а нема војну стратегију и да ли је то једини документ који у хијерархијском низу базичних стратегијских докумената у Србији недостаје? И да ли смо заиста толико „оригинални“ да нисмо „мудри“, тј. да ли су и остале нације из свог хијерархијског низа базичних докумената изоставиле војну стратегију?

Одговор на наведена питања базиран је на резултатима вишегодишњег *интердисциплинарног истраживања* стратегијског развоја Републике Србије, у оквиру кога је извршена компаративно-историјска анализа укупног узорка докумената и упоредна анализа садржаја домаћих и страних стратегијских докумената. Тачније, укупан узорак чинило је 516 докумената (од чега 505 штампаних и 11 електронских), укључујући и 74 стратегијска документа усвојена у периоду 2000–2010. године у Републици Србији и 15 стратегијских докумената страних држава.¹¹

Применом *компаративно-историјске методе* дошло се до сазнања о постојању писаних докумената који би се могли идентификовати као визије, политички програми, дугорочни планови и стратегије развоја српске државе и нације, и то почевши од 5. века нове ере до краја 20. века.

На основу употребе *основних посебних метода и техника*, попут: *анализе, синтезе и генерализације података* о садржају и ефектима примене у пракси усвојених стратегија у Сједињеним Америчким Државама (САД), Републици Албанији, Републици Бугарској, Републици Румунији, Руској Федерацији (која су објављена у виду јавних докумената, научних студија, анализа, процена или закључака са научних скупова, симпозијума и округлих столова и сл.) и њиховој компарацији са усвојеним документима у Републици Србији, у истраживању је учињен напор да се утврди да ли су уочене промене у стратегијском развоју на националном плану последица усклађивања са општим трендовима у стратегијском развоју на глобалном и регионалном нивоу или су у питању недостаци, које треба исправити у блиској будућности.

¹⁰ Види опширније: чланак др Душана Вишњића, пуковника у пензији, *Општа стратегија или стратегија државе-нације*, часопис „Војно дело“, Зима 2011. стр. 394.

¹¹ Види опширније у докторској дисертацији Биљане Стојковић под насловом: *Безбедносни аспект националне стратегије развоја*, одбрањеној на Војној академији Универзитета одбране у Београду, 16. априла 2013. године.

Резултати историјско-компаративне анализе – О националној стратегији

Историјско-компаративна анализа обухватила је период од досељавања Срба на Балканско полуострво (5–6. век нове ере) па до 2010. године и садржала је анализу историјских докумената и радова више домаћих аутора, пре свега, историчара и чланова Српске академије наука и уметности (САНУ), с циљем да се утврди евентуално постојање српске националне стратегије. Резултати истраживања, међутим, показују да у поменутом периоду нема поузданих података о постојању било какве стратегије „српског народа” схваћене као замисли, плана, доктрине или документа. Такође, нема ни довољно поузданих података о евентуалном постојању стратегије од раног средњег века до ослобођења од турског ропства и поновног стицања независности у оквиру Кнежевине Србије, а затим и Краљевине Србије. Разлози због којих до сада није било радова који би се бавили наведеном темом садржани су у чињеници да су, са историјског становишта, нација, а самим тим и национална стратегија, карактеристике савременог друштва, а други разлог је садржан у чињеници да је током нацистичког бомбардовања Београда, 1941. године, изгорео скоро целокупан фонд средњовековних писаних докумената, који је чуван у Народној библиотеци Србије, а који би могао да послужи за квалификовано истраживање наведене теме о постојању стратегије као плана за акцију српског народа у средњовековном периоду. Јер, управо применом историјско-компаративне анализе уочава се да успон и ширење српске државе, у доба Немањића, не само територијално, војно и политички, већ и у духовном смислу христијанизацијом и описмењавањем народа и израдом „Мирослављевог јеванђеља” (1185) и „Душановог законика” (1349), сведочи о постојању не само евидентне владарске вештине и оштрости српских владара тога времена, већ и имплицира могућност постојања прецизне политичке и стратегијске замисли, која је реално остваривана у пракси. Међутим, за такву тезу, за сада, нема довољно поузданих научних, а пре свега писаних доказа.

Ослањајући се на сазнања из историјских наука, а пре свега на дела историчара, попут Владимира Ђоровића, може се тврдити да су такве замисли постојале и да су често задобијале форму планова и пројеката. Примера ради, академик Ђоровић у *Илустрованој историји Срба* износи податак о плану обнове „Славјаносербског царства” који је у име Петра Ичка, митрополита Стевана Стратимировића, Јанка Катића, Алексе Ненадовића и Петра Чардаклије, уочи избијања Првог српског устанка против Турака, изнео руском великом кнезу Александру, 1803. године, архимандрит манастира Пиве, Арсеније Гаговић.¹² Тај пројекат ће актуелизовати, 10. јануара 1810, вожд Карађорђе као „нововоскешу Илирију”¹³, али ће га бурни догађаји и сопствена смрт претећи у реализацији.

Међутим, пољски кнез Адам Чарторијски, некадашњи руски министар иностраних дела у првим годинама Карађорђевог устанка,¹⁴ оствариће велики утицај на Чеха Франтишека Фрању Александра Заха, учесника у пољском устанку, да изради

¹² Владимир Ђоровић, *Илустрована историја Срба*, Књига 5. „Народна књига” и „Политика”, Београд, 2006, стр. 17–18.

¹³ Исто као претходно, стр. 66.

¹⁴ Исто, стр. 113.

просрпски мемоар „Словенска политика Србије”, на основу кога је настало чувено дело Илије Гарашанина „Начертаније” или „Програм спољне и националне политике Србије,”¹⁵ с краја 1844. године, који је један од најзначајнијих националних програма у 19. веку.¹⁶

У компаративној анализи Заховог плана „Славенске политике Србије” и Гарашаниновог „Начертанија”, те на основу компаративне анализе ставова у објављеним радовима академика Василија Крестића, академика Чедомира Попова, историчара Владимира Ђоровића¹⁷ и историчара Душана Т. Батаковића поводом садржаја и смисла тог документа – дошло се до сазнања да је Гарашанин, за разлику од Заха који је писао о свеславјанском уједињењу, своје планове ограничио само на територије које насељавају Срби.

Иако се „Начертаније” не може сматрати националном стратегијом, уочава се да је оно као политички план погодно за развоју стратегије као војне вештине у Србији¹⁸ која је нашла своју практичну примену у Првом српско-турском рату (1876) и Другом српско-турском рату (1877–78). Историјске чињенице потврђују да је Србија потписивањем мира у Сан Стефану, 2. марта 1878 добила независност од Отоманске империје, али је тек на основу члана 34. уговора потписаног на Берлинском конгресу добила и територијална проширења за која се борила, а четири године касније, тачније 1882. године, постала је и Краљевина Србија.¹⁹

Ослобођењем Србије, упоредо са развојем нормативног основа и организације српске војске, развија се војна стратегија као ратна вештина, под утицајем у то време најистакнутијих пруских, руских и швајцарских војних стратега, што се нарочито види у делу мајора војске Краљевине Србије и професора Стратегије и Историје ратне вештине Станојла Стокића, под називом *Рат и Ратовање* (1885).²⁰ Нешто касније, објављена је и књига *Стратегија (вештина ратовања)*, ђенерал-штабног пуковника (потом војводе) Живојина Р. Мишића, која је настала на основу његових предавања о вештини ратовања на Вишој школи Војне академије Краљевине Срби-

¹⁵ Извори: Мирослав Јосиф Вишњић, *Начертаније Илије Гарашанина (Програм спољашње и националне политике Србије на концу 1844. године)*, издавач „Књижевна заједница М. Ј. В”, Београд, 1991, стр. 42; и текст уводника Слободана Кљакића, *Буре због преписа који чека на проналазак изворника*, „Начертаније Илије Гарашанина”, специјални додаток листа „Политика”, Београд, 15. и 16. фебруар 2012. године, стр. 2).

¹⁶ Извор: Владимир Ђоровић, *Илустрована историја Срба*, Књига 5. „Народна књига” и „Политика”, Београд, 2006, стр. 113.

¹⁷ На стварању Балканског савеза интензивно се радило 1866–1867. године. Први уговор склопљен је између Србије и Црне Горе 1866. године. Српско-црногорски савез чинио је језгро око ког су се окупили други народи Балкана. Њему су приступили Штросмајерова Народна странка и бугарски револуционарни комитети (1867), Румунија (1868) и Грчка (Српско-грчка војна конвенција потписана је 1868). Мада је на пројекту стварања Балканског савеза за ослобођење од турске окупације Гарашанин највише радио, његов завршетак дочекао је као пензионер. Ново доба избацило је на површину друге људе и Гарашанин се повукао из политике на приватно имање у Гроцкој, где је и умро 1874. године – напомена Б. С.

¹⁸ Др Митар Ковач и др Божидар Форца, разматрајући однос политике и стратегије, написали су да: „Политика одређује циљеве и карактер рата, те поставља задатке војној стратегији” (Види опширније: Митар Ковач, Божидар Форца, *Историја ратне вештине (Период 1920–2000)*, Војноиздавачки завод, Београд, 2000. стр. 111.

¹⁹ Исто.

²⁰ Исто, стр. 8–11. предговора.

је, од 1898. до 1904. године.²¹ Међутим, обојица наведених српских стратегиста, Стокић и Мишић, стратегију третирају искључиво као вештину ратовања.

Уосталом и многи страни војни теоретичари (Клаузевиц, Жофр, Жомини, и остали), који су се бавили стратегијом као војном науком, односно вештином, покушавали су да допру до суштине у којој су се политика и стратегија претапале једна у другу, а опет често, непредвидивошћу ратних операција, издвајале се као засебне целине. С тим у вези, треба истаћи да историјска анализа до сада вођених ратова није успела у потпуности да повуче јасну границу између „политике” и „стратегије” и није јасно и недвосмислено потврдила докле је „одбрана у функцији политике”, а кад „политика прелази у функцију одбране”.²²

Примера ради, у Србији је, 1876. године, Влада (политика) била убеђена да треба покренути војничку офанзиву према Босни, главном спорном предмету са Турском у то време, али је морала да попусти пред здраворазумском стратегијом Војног савета чије је начело било да офанзиву треба покренути према Нишу и „савладати непријатеља на главном правцу напада, после чега се постижу сви остали циљеви”.

Не улазећи у анализу и критику ова два гледишта, довољно је констатовати да је српска влада правилно поступила препуштајући да Генералштаб (струка) преузме стратегијско вођство рата, без обзира на своја уверења. Супротно томе, српско-бугарски рат 1885. године представља типичан пример из кога се може видети куда воде догађаји када се у неприпремљеном рату политика и стратегија нађу у рукама владаоца који није дорастао тој функцији.

Касније су српски војни теоретичари (посебно војводе Радомир Путник и Живојин Мишић) прихватили немачка гледишта о односима политике и стратегије, готово у исто тако радикалном облику: „Политика има решавајући утицај до објаве рата, а после се потчињава војничким обзирима. Када се противник савлада или када постаје јасно да се иде у пораз, онда политика поново добија првенство.” Поред наведеног, војвода Живојин Мишић, као професор стратегије на Вишој школи Војне академије, истакао је у свом капиталном делу *Стратегија* да политика долази у други ред чим почну непријатељства. Међутим, у току ратова 1912–1918. српска стратегија била је у правом смислу речи средство политике и њој потчињена. Кад год је долазило до сукоба између војних и политичких интереса, преовлађивали су политички. Рецимо, уочи Другог балканског рата, када је бугарска армија дефиловала и парадирала пред српским фронтом (са очигледном намером да нападне), да би предупредила мучки удар који се очекивао, српска стратегија, поштујући војне разлоге, предлагала је и захтевала да се отпочне са војном операцијом пре него што се супротна страна „прикупи”, али је влада („политика”) поставила захтев генералштабу да се иницијатива напада препусти Бугарима, без обзира на војне последице. Такође, опште је познат сукоб Мишића и престолонаследника Александра Карађорђевића код Куманова када је политика нагло упутила главнину Треће армије кроз Албанију, на Јадранско море, наводно да би се велике силе ставиле пред

²¹ Репринт оригиналног издања *Стратегије*, први пут штампане у новој штампарији „Давидовић” 1907. године, објавио је Војноиздавачки и новински центар Војске Југославије, 1993. године – напомена Б. С.

²² „Вечерње новости”, 17. децембар 2008. чланак под називом: *Мишић је остао усамљен*, доступно на: http://www.novosti.rs/dodatni_sadržaj/clanci.119.html:279431-Misc-ostao-usamljen, Београд, 17. децембар 2008.

свршен чин, а без најосновнијих припрема које је захтевала војна струка („стратегичка”), са следовањем од свега два хлеба по једном војнику.²³

Ако је Србима за утеху, и друге нације правиле су катастрофалне грешке. На пример, Немци који су имали једног ненадмашног Клаузевца, допустили су у Првом светском рату да се у политику уплићу генерали, напуштајући поље стратегије, док је у Другом светском рату Хитлер напустио политику преузимајући стратегију на себе па чак и оперативу, прогласивши себе командантом војске (Хеер), да би лично могао водити војне операције, чиме се практично потпуно изгубила усклађеност политике и стратегије, што је за последицу имало пораз Немачке у оба рата.

Што се Србије тиче, историјско-компаративна анализа докумената показала је да је након Другог светског рата југословенска држава, у оквиру које је била и Република Србија, имала социјалистички тип уређења који је подразумевао централистички и плански начин развоја, који, ипак, није био и стратегијски. Тачније, у оквиру Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, шездесетих година прошлог века, постојао је кратак период петогодишњег планирања (1961–1965), али искључиво привредног развоја, који је популарно назван „петолетке”. У другој половини шездесетих година петогодишњи план уопште није донет, а каснији петогодишњи планови били су декларативне природе, без конкретних резултата у пракси.

Стога, многи у „Меморандуму Српске академије науке и уметности” (Меморандум САНУ, 1993) виде пролог или увод у националну стратегију Србије, која никада није написана, јер је Меморандум, пре него што је завршен, на волшебан начин доспео у јавност, а затим исполитизован и проscribeван.²⁴ Објективно посматрано, он садржи врло савремену економско-социјалну, историјску и политичку анализу и критику тадашњег система у Југославији, указујући на његове слабости са либерално-демократских позиција његових аутора. Један од аутора Меморандума, бивши председник СРЈ, академик Добрица Ћосић, 15 година касније написао је: „Српски народ се сурвао у понор ‘новог светског поретка’ и године 2010. потребно је јасно означити га као случај без ‘старијег брата’. И поред свих успона и блиставих (војних) победа изгубили смо све ратове у 20. веку (за зеленим столом у сфери политике).”²⁵

²³ „Наиме, Мишић је предлагао две варијанте војних операција. Прва: ‘Ослањајући се на погодне положаје, пружити одлучујући отпор непријатељу’ и друга: ‘Прећи на нов начин ратовања, односно, на основу стања трупа и ситуације на земљишту, мишљења сам да пређемо на герилски начин ратовања и напустимо досадашњи распоред трупа’. У четири наврата Мишић је покушао да оствари своју замисао: „Боримо се за Отаџбину без гаранције?! Гаранција су ови мученици који бране куће. Политички је, војнички и национални разлог да бранимо сваку стопу, а ми се повлачимо од Саве и Дунава без битке! Ове планине се испречиле као да би саме хтеле рећи: ‘Доста! Станите! Зашто да се не окушамо? Не тражимо победу, него да станемо, а тад ће и непријатељ стати. Дајмо доказа да смо искрвављени до срца кад сахрањујемо Отаџбину! Најзад, нека ова борба буде последњи плотун јунаку кога у гроб полагајемо! Уз Мишића је, у почетку, стао само војвода Степа Степановић, убеђујући остале команданте, на познатој седници Већа команданата у Пећи, 17. новембра 1915, да је боље да се ‘сви они, пре него што униште оружје, и пре него што својим рукама задаве Србију, подаве у Јадранском мору!’ Идеје војводе Мишића нису прихваћене. Остала је дилема да ли је политика поразила стратегију из разлога што је више водила рачуна о томе шта ће рећи савезници него учинити непријатељ. У историји ратова, до сада, нигде није забележено да је војска једне земље напустила сопствену територију да би се након три године, опорављајући се и дооружавајући се у туђој држави, победоносно вратила у своју.” (Извор: исто као претходно).

²⁴ Kosta Mihailovic, Vasilije Krestic, *Memorandum der Serbischen Akademie der Wissenschaften und Künste, Stellungnahmen zu Kritiken*, Belgrad, 1996.

²⁵ Добрица Ћосић, *Пишчеви записи 1993–1999*, „Службени гласник”, Београд, 2008. године, страна 66–109.

Као што су аутори Меморандума предвидели, бивша Југославија распала се у крвавом грађанском рату на шест националних држава, док је Аутономна Покрајина Републике Србије – Косово и Метохија од 20. јуна 1999, на основу Резолуције 1244 Савета безбедности Уједињених нација, фактички под протекторатом међународне заједнице. Међутим, на основу међународног права, а и према одредбама Устава Републике Србије, усвојеног 2006. године, АП Косово и Метохија је саставни део Републике Србије (члан 182), а територија Србије је јединствена и недељива (члан 8).²⁶ Институције привремене самоуправе албанске националне мањине на Косову и Метохији, једнострано су 17. фебруара 2008. прогласиле независност, која је по Уставу Србије нелегална. Међутим, недавно потписивање војног споразума представника власти у Приштини и Тирани, који подразумева тесну сарадњу и размену борбених јединица албанске војске и Косовских заштитних снага, актуелизовало је питање о односу политике и стратегије, у савремености, у Републици Србији. Јер, готово да нема дилеме да је војни споразум, иза кога су у Призрену стали Агим Чеку и албански министар одбране Арбен Имами, само мали корак у стварању Велике Албаније, а уз пристанак великих сила.²⁷ „Дозволом да албански војници убудуће слободно шетају Косовом, Србима треба да буде јасно шта све може да их очекује, а посебно оне који се и даље буне, северно од Ибра.“²⁸

У таквим политичким и безбедносним врло сложеним и осетљивим околностима Република Србија себи допушта да и даље нема националну и војну стратегију, што значи да визију дугорочног стратегијског развоја нације прилагођава дневно-политичким приликама, уместо да је заснива на научним истраживањима и предвиђањима.

Заправо, стратегијско планирање развоја у Србији започиње тек након демократских промена 2000. године, када је донета *Стратегија привредног развоја Србије* (односи се на период од 2000. до 2010. године). Значајан преокрет у стратегијском планирању у Србији настаје у периоду од 2000. до 2010, када су усвојена чак 74 посебна и појединачна стратегијска документа, од чега 15 докумената има назив „национална стратегија“, а 31 назив „стратегија развоја“, док се преосталих 28 стратегијских докумената односи на решавање појединих проблема у држави. Међутим, ниједан од тих докумената, по свом садржају и степену општости, не би могао да буде класификован као општа, тј. „кровна“ национална стратегија. Усвојена стратегијска документа могу се класификовати као посебна или појединачна стратегијска документа, јер се баве стратегијским планирањем посебних грана, сектора или области друштвеног живота, а у неким случајевима, и само појединим проблемима друштвеног живота.

Примера ради, ни међусекторска *Национална стратегија одрживог развоја за период 2008–2017. године* (2008),²⁹ која се односи на развој само три селектиране области друштвеног живота: *економски систем, социјални систем и на екологију*, не задо-

²⁶ *Устав Републике Србије*, „Службени гласник“ 98/06, Београд, 2006.

²⁷ „Вечерње Новости“, 5. јул 2013, чланак под називом *Праве армију за велику Албанију*, доступно на: <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:442530-Prave-armiju-za-veliku-Albaniju>, Београд, 5. јул 2013.

²⁸ „Новости“, 5. јул 2013, чланак под називом *Албанска војска улази на Косово!*, доступно на: <http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/325791/Albanska-vojska-ulazi-na-Kosovo>, Београд, 5. јул 2013.

²⁹ Види опширније: *Национална стратегија одрживог развоја за период 2009-2017*, „Службени гласник РС“, број 57/08, Београд, 2008; или *Национална стратегија одрживог развоја за период 2009–2017*, доступно на: <http://www.srbija.gov.rs/odrziv.razvoj.gov.rs/ehtfile/sr/88898/nacionalna/strategie.php>. Београд, 2010.

вољава критеријуме националне стратегије јер се изван оквира поменуте стратегије налазе бројна суштинска питања српског друштва, као што су: обезбеђење мира, безбедности и људских права; суверенитета и интегритета земље; статуса и права српског народа у земљама у окружењу и дијаспори; решавање повратка избеглих и интерно расељених лица и њихових имовинских права, ефикасно супротстављање друштва тзв. војним и невојним претњама, а посебно тероризму, организованом криминалу и корупцији, изградња ефикасног система безбедности, сарадња са партнерима, итд.

Синтезом доступних података и њиховом компарацијом, дошло се до сазнања да, супротно препорукама садржаним у теоријским радовима научника различитих профила и стратејиста, не постоје јединствени и усаглашени обрасци који потврђују хијерархијски однос и логичну консеквентност усвојених стратегијских докумената у Републици Србији. Национална стратегија Републике Србије, као највиши хијерархијски документ који би логично требало да садржи експлицитно назначене националне вредности које се штите, националне интересе које треба остварити, и циљеве који треба достигнути у одређеном периоду – није написана, а управо би таква стратегија требала да буде полазиште за настанак хијерархијски нижих докумената.

Резултати компаративне анализе – О војној стратегији

Процена окружења у којем се налази Република Србија представља полазну основу у изради стратегијских, планских и доктринарних докумената. Поред глобалних процена и процене ситуације у Европи, она се, већим делом, односи на ситуацију у подрегиону југоисточне Европе или још уже на простор тзв. Западног Балкана. Потенцијално кризно жариште у наведеном региону, постојање војних и невојних претњи и слично, посматрано у узрочно-последичној вези, кључно утичу на националну безбедност Републике Србије и одражавају се на садржај стратегијских, доктринарних и нормативних докумената, а самим тим утичу и на операционализацију планирања и пројектовања система одбране и изградњу модела Војске Србије. У том систему процене и анализе окружења мало пажње посвећује се анализи стратегијских и доктринарних докумената у окружењу, док се већи значај придаје анализи спољних и унутрашњих фактора на стратегију, доктрину и модел Војске. Тако, рецимо, на израду стратегијских докумената у МО и ВС веома велики утицај имају већ усвојени нормативни и доктринарни документи на националном нивоу, као што су:

- а) Устав Републике Србије,
- б) Закон о одбрани³⁰
- в) Закон о Војсци Србије³¹,

³⁰ Закон о одбрани, „Службени гласник Републике Србије” број 116-07 од 11. децембра 2007. и Закон о изменама и допунама закона о одбрани, „Службени гласник Републике Србије” број 88-09 од 26. октобра 2009. (пречишћене верзије Закона о одбрани и Закона о Војсци Србије објављене су у Додатку „Службеног војног листа” од 14. децембра 2014, непосредно су коришћене у овом раду).

³¹ Закон о Војсци Србије, „Службени гласник Републике Србије” број 116-07 од 11. децембра 2007. и Закон о изменама и допунама закона о Војсци Србије, „Службени гласник Републике Србије” број 88-09 од 26. октобра 2009. године.

- г) Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница републике Србије³²,
- д) Закон о Војнобезбедносној и Војнообавештајној агенцији³³,
- е) Закон о војној, радној и материјалној обавези³⁴,
- ф) Закон о цивилној служби³⁵,
- в) Национална стратегија одрживог развоја³⁶,
- г) Стратегија националне безбедности Републике Србије³⁷,
- д) Стратегија одбране Републике Србије³⁸ и
- ђ) Доктрина Војске Србије.³⁹

Како показују резултати квалитативне анализе на укупном узорку, у том попису је мало развојних докумената, а нема ни националне, као ни војне стратегије. Тачније, у оквиру разматрања проблема стратегијског развоја Републике Србије у безбедности утврђено је постојање *Стратегије националне безбедности Републике Србије* из које произилази *Стратегија одбране Републике Србије*, али не и војна стратегија или Стратегија Војске Србије.

Приликом израде Стратегије националне безбедности и Стратегије одбране Републике Србије треба уважити чињеницу да је у државној заједници Србија и Црна Гора (ДЗ СЦГ) постојао документ Стратегија одбране, али наведеној стратегији није претходила израда Стратегије националне безбедности, већ само нацрт тог документа. Приступајући изради нацрта документа Стратегија националне безбедности, креатори тог документа користили су постојећи текст започет у ДЗ СЦГ, а документ Стратегија одбране, који је већ постојао, практично је редефинисан за Србију, као самосталну и независну државу. У складу са наведеним, у оба документа прва два поглавља су готово идентична. Наиме, прво поглавље јесте анализа безбедносног окружења Републике Србије, а друго изазови, ризици и претње. Да би се разликовало друго поглавље, оно је у Стратегији националне безбедности формулисано као изазови, ризици и претње безбедности, а у Стратегији одбране као – изазови, ризици и претње одбрани. То методолошки и сазнајно није коректно и предлагано је да се прва два поглавља Стратегије одбране бришу, јер су обухваћена у Стратегији националне безбедности, односно да Стратегија одбране, као прво поглавље, треба да има Одбрамбене интересе. На жалост, тада такав предлог није прихваћен.

Где је логика? Безбедност земље је најопштији појам. У том смислу, логично је да се у Стратегији националне безбедности анализира безбедносно окружење и

³² Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница републике Србије, „Службени гласник Републике Србије” број 88-09 од 26. октобра 2009. године.

³³ Закон о Војнобезбедносној и Војнообавештајној агенцији, „Службени гласник Републике Србије” број 88-09 од 26. октобра 2009. године.

³⁴ Закон о војној, радној и материјалној обавези, „Службени гласник Републике Србије” број 88-09 од 26. октобра 2009. године.

³⁵ Закон о цивилној служби, „Службени гласник Републике Србије” број 88-09 од 26. октобра 2009. године.

³⁶ Национална стратегија одрживог развоја, „Службени гласник РС”, број 57/08, Београд, 2008.

³⁷ Стратегија националне безбедности Републике Србије, Министарство одбране, штампано интерно издање, Београд, 2009. и Стратегија националне безбедности Републике Србије, „Службени гласник Р. Србије”, број 88/09. Београд, 2009.

³⁸ Стратегија одбране Републике Србије, „Службени гласник Р. Србије”, број 88/09, Београд, 2009.

³⁹ Доктрина Војске Србије, Београд, 2010.

идентификују изазови, ризици и претње безбедности. Као таква, Стратегија националне безбедности је „потенцијална енергија”.

Одбрана је једна од најзначајнијих сфера делатности – функција сваке државе. Та функција треба да одговори на питање како ћемо се бранити када разноврсним изазовима, ризицима и претњама буде угрожена наша безбедност. У том смислу, Стратегија одбране је „кинетичка енергија”, која даје одговор на питање КАКО бранити угрожене вредности, односно заштитити се од изазова, ризика и претњи. Свакако, ти изазови, ризици и претње нису само чисто војне природе, односно треба се бранити и од невојних претњи, као што су поплаве, земљотреси, епидемије широких размера, корупција и организовани криминал, нелегална трговина људима, наркотицима и оружјем, тероризам, и слично.

Стратегија војна, јесте део стратегије одбране, којом се утврђује војна делатност у одбрани од претњи безбедности земље. Војна стратегија првенствено је усмерена на војну делатност у одбрани земље од оружаног угрожавања споља, али се односи и на друге мисије и задатке. У одбрани земље од оружаног угрожавања споља, војна стратегија има примат, док се у другим мисијама и задацима појављује као доградња и подршка другим стратегијама (цивилна одбра, цивилна заштита и слично).

У наведеном смислу, однос стратегије националне безбедности, стратегије одбране и војне стратегије јесте однос општег, посебног и појединачног.

Са друге стране, основни проблем у односу према војној стратегији и војној доктрини настаје у чињеници шта се сматра **предметом** војне стратегије, као науке. Наиме, под инерцијом документа Стратегија оружане борбе, Вишњић прави дистинкцију војне стратегије и војне доктрине на следећи начин: „њихов предмет је исти – оружана борба. Само што, војна стратегија говори о оружаном борби у најопштијем смислу, без конкретног њеног испољавања, док војна доктрина то исто ради на конкретној оружаном борби – оружана борба наших оружаних снага. Тако, војна стратегија је теорија науке, а војна доктрина теорија струке”. На другој страни, посматрајући стратегију као теорију науке, а доктрину као теорију струке, неки аутори су као предмет војне стратегије посматрали оружане снаге (војску). Тако, по њима, војна стратегија не би била у корпусу војних наука, него друштвених, пре свега, социологије. Ни једни, ни други нису прихваћени, а проблем односа војне стратегије и војне доктрине (доктрине војске) није решен. Стога, уколико не можемо да се договоримо око потребе постојања и војне стратегије и војних доктрина, прихватимо логику модерних земаља (њихових оружаних снага), која је садржана у чињеници да је једна војна стратегија, а (војних) доктрина, за примену те стратегије, може бити више. Отуда се војна доктрина, врло често, дефинише као скуп принципа којима се руководе оружане снаге у примени одређене стратегије.

Стратегија је појам који корене вуче из војне делатности. У том смислу, о стратегији се, како рече Вишњић, може размишљати двојачко. Прво, као делатности стратегиста, односно научника и, друго као делатности стратега, односно војсковођа. Ни та, врло смислена запажања др Вишњића нису прихваћена.

Било како било, остадосмо у Републици Србији без војне стратегије. Са друге стране, у Закон о високом образовању Републике Србије (измене постојећег закона) уграђен је појам „**науке у одбрани**”. Ова промена је врло значајна јер је то први пут у нашој историји да цивилна наука прихвати постојање војних наука. Подсећања ради, први скуп о војној науци, организован је још далеке 1970. године, али војна наука је дуго година остала непризната у друштву, све до недавног признавања наука у одбрани.

Стога се у овом раду покреће још једно значајно питање – треба ли Србији, по ред стратегије безбедности и стратегије одбране и војна стратегија и каква су искуства, по том питању, страних земаља? Овај проблем, треба истаћи, има и своју предисторију јер је, својевремено, наш уважени стратегиста проф. др Радован Радиновић⁴⁰ указао да су од средине осамдесетих па све до краја деведесетих година „предузимани врло радикални кораци у укупној одбрамбено-безбедносној изградњи без претходних истраживачких и студијских трасирања основних смерница изградње. На пример, планиране су трансформације и реорганизације војске, нови типови стратегијског груписања, крупне промене у систему војне обавезе, школском систему, у систему оспособљавања и обучавања мирнодопске и ратне армије, а да се пре тога ништа озбиљно није учинило на плану стварања аналитичке и сазнајне подлоге за такве крупне подухвате.”

Дванаест година касније, сведоци смо да су наведене примедбе др Радиновића и даље актуелне и мултиплициране, са негативним ефектима у: промени концепта војне организације; затим скраћивања, а потом и укидања обавезног војног рока; злоупотреба у примени цивилног служења војног рока; атрофирања функције цивилне и територијалне одбране и свођења на малобројну административну структуру; примени новог модела стратегијског груписања и стратегијског развоја војске на ратишту итд. Чини се да би мање грешака било када би изградњи (војних) модела у пракси претходила стратегијска научна сазнања и истраживачки пројекти са тестирањем модела на изабраним узорцима или барем, постојање хијерархијског низа кључних стратегијских и доктринарних докумената на националном, одбрамбеном и војном нивоу у Републици Србији.

Стога је, на основу употребе *основних посебних метода и техника* попут: *анализе, синтезе и генерализације података* о садржају и ефектима примене у пракси усвојених стратегија у Сједињеним Америчким Државама (САД), Републици Албанији, Републици Бугарској, Републици Словенији, Републици Румунији, Руској Федерацији (објављених у виду јавних докумената, научних студија, анализа, процена или закључака са научних скупова, симпозијума и округлих столова и сл.) у односу на стратегијска документа усвојена у Републици Србији дошло до извођења извесних закључака које стављамо на увид широј јавности.

Примера ради, у Сједињеним Америчким Државама (САД) постоји сет стратегијских докумената који су јасно хијерархијски повезани, а то се посебно односи на област националне безбедности у оквиру које постоји Национална стратегија безбедности⁴¹ из које проистичу и посебне стратегије, попут стратегије одбране и војне стратегије и стратегије појединих видова војске. Нова Војна стратегија усвојена је под називом: *Одржавање САД као глобалног лидера: приоритети за одбрану у 21. веку*, почетком 2012. године,⁴² са основном интенцијом да се у наредној деценији смање оружане снаге те

⁴⁰ Види опширније у чланку проф. др Радована Радиновића, генерал-потпуковника у пензији, *Теоријски и методолошки проблеми досадашњих истраживања стратегије*, Зборник радова са Симпозијума о војној науци, 27–28. јун 2001, под називом „Научна израђеност и чиниоци војне стратегије” Сектор за школство, обуку и научну и издавачку делатност Генералштаба Војске Југославије и Институт ратне вештине, Београд, 2001. стр. 23–24.

⁴¹ *The National Security Strategy of the USA*, The White House, Washington, May 2010.

⁴² „Блиц” од 5. јануара 2012, чланак под насловом: *Обама објавио нову војну стратегију САД, доступно на Интернету на: <http://www.blic.rs/Vesti/Svet/299984/Obama-objavio-novu-vojni-strategiju-SAD>*, Београд, 5. јануара 2012. године.

силе са 560.000 на 490.000 војника, уштеди више стотина милијарди долара и да се тежиште активности пребаци из средње Азије у регион Пацифика. Америчка војска ће, у складу са том стратегијом, бити преобликована са нагласком на борбу против тероризма, нуклеарну одбрану, заштиту територије САД и на одвраћање од агресије сваког потенцијалног непријатеља. Како оцењује индијски аналитичар М. К. Бхадракумар, нова војна стратегија САД опрашта се од концепције по којој су САД способне да воде два велика рата у исто време. На место тог стратешког циља доћи ће нови, кога је Бхадракумар назвао „борба и уздржавање” или способност оружаних снага САД за учествовање у „рату и по”.⁴³ Такође, САД планирају да што је могуће дуже сарађују са савезничким и коалиционим снагама и да смање копнену војску јер је тежиште развоја на авијацији (беспилотне летилице) и на поморским снагама.

И у Русији, као и у САД, стратегијски развој је јасно и консеквентно уређен, па се то односи и на област безбедности и то почевши од *Устава Руске Федерације*⁴⁴, преко *Федералног закона о безбедности*,⁴⁵ у коме се, између осталог, прецизира да председник утврђује *Војну доктрину Руске Федерације*. У Русији се безбедност посматра као предуслов развоја и у складу са тим, економска питања, као и у Народној Републици Кини, у центру су пажње. Тако је, рецимо, у Русији *Државна стратегија економске безбедности* усвојена још 1996. године, а затим је усвојена *Доктрина информатичке безбедности Руске Федерације* (2000), па *Стратегија информатичког друштва у Руској Федерацији* (2008) и слично. *Стратегија националне безбедности Руске Федерације*⁴⁶ усвојена је 12. маја 2009. и односи се на период до 2020. године. Интересантно је да се и у тој стратегији наглашава да се она сматра „мобилизујућим фактором за развој националне економије, повећања квалитета живота становника, обезбеђења политичке стабилности у друштву, јачања националне одбране и државне безбедности, правног поретка, повећања конкурентске способности и међународног престижа Руске Федерације.” У Руској Федерацији, не само да постоји Војна стратегија, него и стратегије развоја појединих видова оружаних снага. Стратешка ракетна нуклеарна одбрана, након размештања америчких противракетних комплекса ПРО у Румунији и Пољској, поново добија на значају. Поред тога, треба имати у виду да Русија велику пажњу у војној стратегији обраћа на земље у блиском окружењу. У том контексту, руска војна интервенција у лето 2008. године у Грузији имала је за циљ да пошаље поруку Америци и свим земљама, бившим чланицама СССР-а, да Русија није вољна нити спремна да толерише провокације по својим рубним подручјима, и да је спремна да поврати свој утицај и оружјем, ако то буде било неопходно.

Земље у окружењу Републике Србије развијају своје војне стратегије под утицајем НАТО-а, чије су, углавном, пуноправне чланице (Табела 1). Рецимо, Албанија

⁴³ „Нови стандард”, чланак објављен под насловом: *М. К. Бхадракумар: Нова војна стратегија САД или одустајање од нових Ирака и припрема за нове Либје*. доступно на Интернету на: <http://www.standard.rs/m.-k.-bhadrakumar-nova-vojna-strategija-sad-ili-odustajanje-od-novih-iraka-i-priprema-za-nove-libije.html>, Београд, 29. 01. 2012.

⁴⁴ *Конституција Руској Федерацији*, извличение - Статја 83, Принята всенародным голосованием, 12. декабря 1993. года, Национальная безопасность, www.scrf.gov.ru/documents/1/, Москва, 04 .09. 2013.

⁴⁵ *Федеральный закон о безопасности*, Президент РФ, Документ № 390-ФЗ, Москва, Кремль, 28. 12. 2010.

⁴⁶ *Стратегија национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*, Принята указом Президента РФ, от 12 мая 2009 г. Документ № 53, Москва, Кремль, 2009.

је чланица ПЗМ од 1994, а чланица НАТО-а од 2009. године.⁴⁷ Индикативно је да се расправа о *Визији стратегије војске* одвијала 29. и 30. маја 2013, а већ почетком јула потписан је војни споразум Републике Албаније са тзв. Републиком Косово.⁴⁸

У Румунији, Војна стратегија израђена је на основама пројекта *Визија војске 2005. године*, односно потребе достизања НАТО стандарда и изградње ефикасније, оперативније, флексибилније и савременије војске. Међутим, како примећује потпуковник САД др Доналд Меквиш, ванредни професор за предмет Лидерство и етика, поставља се питање – на чему треба да се базира војна стратегија, односно шта је у Румунији „Велика”, главна, тј. национална стратегија? Пошто ње нема, овај професор саветује да се „под главном стратегијом подразумева ангажовање свих расположивих инструмената и снага (нпр. дипломатских, обавештајних, војних и економских) ради унапређивања њене безбедности и националних интереса”. При том, овај научник наглашава да „Национални интереси у формулисању треба да обухватају обе димензије: спољне и унутрашње националне интересе” и тврди да „дизајнери главне стратегије нације треба да у њену израду укључе: представнике водеће политичке партије, цивилне лидере, истакнуте јавне раднике, службенике спољних послова, економске стручњаке, као и представнике одбране, полиције и слично. Из „Главне стратегије” развија се стратегија која се односи на свеобухватну националну безбедност, а онда Министарство одбране треба да изгради Националну војну стратегију.⁴⁹ Румунски стратегисти су на ове препоруке одговорили тако што су за Војну стратегију упориште нашли у два примењена концепта у изградњи оружаних снага: први, кредибилне одбрамбене способности (способности да се ефикасно и адекватно одговори на тренутне и предвидљиве ризике и претње), и други, реструктурирања и модернизације (који се односи на преобликовање румунских оружаних снага према НАТО стандардима).⁵⁰

Поменути аутор саветује Румунима да пре него што приступе изради НАТО концепта развоја снага на националном нивоу прочитају (попут његових студената) књигу британског генерала Руперта Смита. Генерал Смит⁵¹ сматра да се парадигма ратовања данас променила од ратова „државе против државе” ка „ратовању недржавних елемената”, нпр. од индустријских ратовања до „ратовања међу људима”. Смит, након 40 година војне службе, тврди да рат више не постоји, јер има историјски карактер, али је замењен сукобима било где и готово свуда, и то на начин да су примарни циљеви цивили. У оквиру нове парадигме ратовања цивили, примећује он, су постављени као неки војни циљ, као нови „непријатељски борци”.

⁴⁷ Извор: Сајт Министарства одбране Албаније, Политика и стратегија, http://www.mod.gov.al/index.php?option=com_content&view=article&id=1579:strategji

⁴⁸ Qendra Kombëtare e Sigurisë dhe Mbrojtjes, *VizionStrategjik* Departamenti i Publikimit dhe Bashkëpunimit (Redaksia e VS), Bulevardi Zhan D'Ark, Nr. 31, Tiranë, Shqipëri, 04.09.2013.

⁴⁹ Dr. Donald Maccuish, *Reorganizing Romania's Military tread water first, then swim*, USA, Air Command and Staff College, Maxwell AFB, AL 36112.

⁵⁰ *The Military Strategy of Romania*, pp. 2. интерно штампано издање МО, 2010.

⁵¹ Српској јавности је британски генерал Руперт Смит познат као командант УНПРОФОР-а у БиХ од јануара 1995. године до завршетка сукоба у Босни. Појављивао се као сведок на суђењима Милошевићу, Караџићу, Толимиру и Младићу у Хагу – напомена Б. С.

Табела 1 – Државе у окружењу Србије, чланице Партнерства за мир и НАТО-а⁵²

ГРБ	ДРЖАВА	у ПЗМ	у НАТО	БРОЈНОСТ ОС (2011.)	ТРОШКОВИ ОДБРАНЕ, 2011. (милиони \$)	ИЗДАЦИ ПО ВОЈНИКУ (у \$)
	Албанија	1994.	2009.	10.000	197	19.700
	Босна и Херцеговина	2006.		10.962	287	26.181
	Бугарска	1994.	2004.	29.000	758	26.138
	Мађарска	1994.	1999.	19.000	1.378	72.526
	Македонија	1995.		9.394	135	14.371

Уколико цивилно и војно руководство Румуније верује да је Смит у праву, онда ће приступ организовању обуке, опремања војних снага бити сасвим другачији од оног за „Традиционални рат”. Земље као што су Румунија чији је војни буџет мали (за разлику од земаља као што су САД, Кина и Русија), не могу да приуште себи луксуз организовања, обуке и опремања снага за све евентуалности – закључује овај аутор.⁵³

Резултати упоредне анализе стратегијских докумената – Стратегијско планирање развоја у Србији – О нужности

Анализа садржаја подзорка стратегијских докумената усвојених у Републици Србији од 2000. до 2010. године показује да су питања стратегијског развоја, углавном, обухваћена бројним посебним и појединачним стратегијама, али нема јасне каузалне везе међу њима, нити хијерархије приоритета развоја, јер наведена безбедносна питања не спадају у приоритете *Националне стратегије одрживог развоја* Републике Србије за период 2000–2017. а не постоји „кровна” национална стратегија, нити нека друга, свеобухватнија национална стратегија развоја.

Такође, упоредном анализом садржаја *Националне стратегије одрживог развоја за период 2009–2017*, (2008:3-4.) и *Стратегија националне безбедности Републике*

⁵² Табела је преузета из докторске дисертације Биљане Стојковић, Војна академија, 16. април 2013, Београд, стр. 221.

⁵³ Rupert Smith, *The Utility of Force*. New York: Random House, 2005. pp. 3–6.

Србије, (2009:2)⁵⁴, дошло се до сазнања о непостојању конвергенција садржаја и циљева два поменута кључна стратегијска докумената, док постоје непотребна садржајна преклапања између Стратегије националне безбедности Републике Србије и Стратегије одбране републике Србије, о чему је већ било речи (табела 2).

Поред тога, анализирајући постојећа стратегијска документа у области безбедности у Републици Србији, запажа се, најпре, да је у оквиру IV. поглавља *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, под називом *Политика националне безбедности*, у делу који се односи на опредељења те политике, садржан став да је „Република Србија опредељена да развија и унапређује све аспекте безбедности, а нарочито људску, социјеталну, енергетску, економску, еколошку и друге садржаје интегралне безбедности Републике Србије”,⁵⁵ чиме је одређено на које се садржаје безбедности овај појам односи. Индикативно је да војни аспект, у том делу, није апострофиран. Поставља се питање да ли то политичко опредељење које има за последицу изостављање војне стратегије из хијерархије стратегијских докумената или је посредно и само грубо превид? Какав год да је разлог, треба се сетити мисли античког филозофа Аристотела који је рекао: „Тежити да свако знање постане нешто друго и да мора бити корисно, значи бити потпун незналица у погледу тога колико је у самом полазисту оно што је добро, далеко од онога што је нужно. А разлика је голема.”⁵⁶

Табела 2 – Упоредна анализа садржаја Националне стратегије одрживог развоја за период 2009–2017. и Стратегије националне безбедности Републике Србије и Стратегије одбране Републике Србије извршена за потребе утврђивања њихове садржајне (не)конвергенције у овом раду

САДРЖАЈ Националне стратегије одрживог развоја за период 2009–2017. (2008)	САДРЖАЈ Стратегије националне безбедности Републике Србије (2009)	САДРЖАЈ Стратегије одбране Републике Србије
I. УВОД 1. Основне поставке одрживог развоја 2. Садржај Стратегије 3. Методологија израде Стратегије 4. Веза с другим стратегијама	1. УВОД	1. УВОД
II. СТРАТЕШКО ОПРЕДЕЉЕЊЕ ЗА ОДРЖИВИ РАЗВОЈ 1. Визија одрживог развоја Републике Србије 2. Национални приоритети одрживог развоја Републике Србије 3. Принципи Стратегије 4. SWOT анализа	2. БЕЗБЕДНОСНО ОКРУЖЕЊЕ 1. Глобално окружење 2. Регионално окружење 3. Безбедност Републике Србије	2. БЕЗБЕДНОСНО ОКРУЖЕЊЕ 1. Глобално окружење 2. Регионално окружење

⁵⁴ *Национална стратегија одрживог развоја за период 2009-2017*, „Службени гласник РС”, број 57/08, Београд, 2008. стр. 3-4. и *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, Министарство одбране, штампано интерно издање, Београд, 2009. стр. 2.

⁵⁵ *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, исто као претходно, стр. 21.

⁵⁶ Аристотел, *О души*, наговор на филозофију, Напријед, Загреб, 1987. В 42, стр. 120.

САДРЖАЈ Националне стратегије одрживог развоја за период 2009–2017. (2008)	САДРЖАЈ Стратегије националне безбедности Републике Србије (2009)	САДРЖАЈ Стратегије одбране Републике Србије
<p>III. ПРИВРЕДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – ОДРЖИВОСТ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Уводне напомене 2. Претпоставке 3. Каква је економија потребна Републици Србији 4. Економија заснована на знању – зашто и како 5. Економија Републике Србије – развој и одрживост 6. Транзиција и одрживи развој привреде у Републици Србији 7. Адекватно макроекономско окружење и избор економске политике 8. Одржива производња и потрошња 9. Образовање за одрживи развој 10. Информационо-комуникационе технологије и економија заснована на знању 11. Одрживост научнотехнолошке политике 12. Заштита интелектуалне својине и одрживи развој 	<p>3. НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕСИ У ОБЛАСТИ БЕЗБЕДНОСТИ</p>	<p>3. ОДБРАМБЕНИ ИНТЕРЕСИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ</p>
<p>IV. ДРУШТВЕНО-ЕКОНОМСКИ УСЛОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Друштвене вредности, квалитет живота и друштвено благостање 2. Популациона политика 3. Социјална сигурност 4. Сиромаштво и социјална укљученост 5. Политика једнаких могућности 6. Родна равноправност 7. Јавно здравље 8. Становање и стамбена политика 9. Регионални и локални аспекти одрживог развоја 10. Информисање јавности и њено учешће у одлучивању 	<p>4. ПОЛИТИКА НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основа опредељења политике националне безбедности 2. Циљеви политике националне безбедности 3. Основна начела политике националне безбедности 4. Елементи политике националне безбедности <ol style="list-style-type: none"> 4.1. Спољна политика 4.2. Економска политика 4.3. Политика одбране 4.4. Политика унутрашње безбедности 4.5. Политика заштите људских и мањинских права 4.6. Социјална политика 4.7. Политике у другим областима друштвеног живота 	<p>4. ПОЛИТИКА ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основа опредељења политике одбране 2. Основни циљеви и задаци политике одбране 3. Стратејски концепт одбране

САДРЖАЈ Националне стратегије одрживог развоја за период 2009–2017. (2008)	САДРЖАЈ Стратегије националне безбедности Републике Србије (2009)	САДРЖАЈ Стратегије одбране Републике Србије
V. ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРИРОДНИ РЕСУРСИ 1. Природни ресурси 2. Фактори ризика по животну средину 3. Утицај економских сектора на животну средину	5. СИСТЕМ НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ 1. Структура система националне безбедности 2. Управљање системом националне безбедности 3. Савет за националну безбедност 4. Начела функционисања система националне безбедности	5. СИСТЕМ ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ 1. Структура система одбране 2. Управљање системом одбране 3. Савет за националну безбедност 4. Начела функционисања система националне безбедности
VI. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР	ЗАКЉУЧАК	6. РЕСУРСИ ОДБРАНЕ
VII. ФИНАНСИРАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ		7. ПЛАНИРАЊЕ ОДБРАНЕ
VIII. ПРАЋЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ		8. ФИНАНСИРАЊЕ ОДБРАНЕ
IX. ОБЈАВЉИВАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ		ЗАКЉУЧАК

Закључак

Резултат процене окружења је сазнање да савремени свет карактеришу бројне противречности, неравномерности у развоју, светска економска криза и појава нових безбедносних изазова, ризика и претњи, чији се ефекти рефлектују не само на глобалном, него и на регионалном плану, као и на нивоу појединих држава, па и Републике Србије. Поред тога, показатељи развоја најразвијенијих држава света, попут Немачке, Јапана, САД, Русије и Кине, показују да је њихов успешан национални развој базиран на националним, стратегијским, дугорочним и планским развојним документима.⁵⁷

Међутим, када је реч о Републици Србији, на основу примене историјско-компаративне анализе, дошло се до сазнања да нема поузданих историјских и писаних података о постојању националне стратегије у српској прошлости, нити у садашњости. Стога, да би се комплетирао систем стратегијских и хијерархијски уређених до-

⁵⁷ Ова тврдња је заснована на резултатима анализе садржаја следећих научних и стратегијских докумената: Bergner T. Jeffrey., *Novi svetski poredak, nove supersile: Nemačka, Japan, SAD*, „Beletra“, Beograd, 1994; Кузик, Борис Николаевич., Титаренко, М. Л., *Китай-Россия 2050: стратегия соразвитья*, Институт Дальнего Востока РАН и Институт Экономических стратегий, Москва, 2006; *A secure Europe in a better World – European Security Strategy*, Brussels, 12. december 2003. доступно на: <http://www.ieu.eu.int/cms3fo/showpage.asp?id=391&lang=en>, Brussels, 2003; Deubner, Christian., *Die Europäische Gemeinschaft in einem neuen Europa: Herausforderungen und Strategien*, Nomos Verl. Ges, Baden Baden, 1991.

кумената који се баве стратегијским развојем у Републици Србији, потребно је да поред кровне, националне стратегије, приступити и изради нове стратегије развоја, која ће се односити и на безбедност. Такође, потребно је, поред постојећих стратегија: *Стратегије националне безбедности Републике Србије* и *Стратегије одбране Републике Србије*, приступити и изради војне стратегије у Републици Србији.

Литература

1. Аристотел: *О души, наговор на филозофију*, Напријед, Загреб, 1987.
2. Аристотел: *Категорије*, Мала филозофска библиотека, Култура, Београд, 1954.
3. *A secure Europe in a better World – European Security Strategy*, Brussels, доступно на: <http://www.iue.eu.int/cms3fo/showpage.asp?id=391&lang=en>; Brussels, 12 December 2003.
4. Bergner, T. J.: *Novisvetskiporedak, novesupersile: Nemačka, Japan, SAD, „Beletra”*, Beograd, 1994.
5. „Блиц” од 5. јануара 2012. године, чланак под насловом: *Обама објавио нову војну стратегију САД*, на: <http://www.blic.rs/Vesti/Svet/299984/Obama-objavio-novu-vojni-strategiju-SAD>, Београд, 5. јануара 2012.
6. Бхадракумар, М., К.: „Нова војна стратегија САД или одустајање од нових Ирака и припрема за нове Либије“, *Нови стандард*, чланак, на: <http://www.standard.rs/m.-k.-bhadrakumar-nova-vojna-strategija-sad-ili-odustajanje-od-novih-iraka-i-priprema-za-nove-libije.html>, Београд, 29. јануара 2012.
7. Deubner, C.: *Die Europäische Gemeinschaft in einem neuen Europa: Herausforderungen und Strategien*, Nomos Verl. Ges, Baden Baden, 1991.
8. Доктрина Војске Србије, интерна документација Управе за стратегијско планирање СПО МО, Београд, 2006.
9. Гафиновић, Р.: „Безбедност као модерна научна дисциплина“, *Зборник радова Србија – институционални и безбедносни изазови*, Књига 3, Институт за политичке студије, Београд, 2009.
10. Интернет сајт Министарства одбране Албаније, http://www.mod.gov.al/index.php?option=com_content&view=article&id=1579:strategiji, Београд, 5. јул 2013.
11. *Конституција Росийской Федерации*, извличение – Статја 83, Принята всенародным голосованием, 12. децембра 1993. года, Национална безбедност, www.scrf.gov.ru/documents/1/, Београд 4. септембар 2013.
12. Ковач, М.: *Стратегијска и доктринарна документа националне безбедности*, Свет књиге, Београд, стр. 22, 2003.
13. Кузик, Б., Н., Титаренко, М., Л.: *Китай-Россия 2050: стратегия соразвития*, Институт Дальнего Востока РАН и Институт Экономических стратегий, Москва, 2006.
14. Maccuish, D.: *ReorganizingRomani’sMilitarytreadwaterfirst, thenswim*, USA, Air Commandand Staff College, Maxwell AFB, AL 36112.

15. *Национална стратегија одрживог развоја за период 2009–2017*, „Службени гласник РС”, број 57/08, Београд, 2008.

16. *National Security Concept of the Republic of Bulgaria*, Sofia, Republic of Bulgaria, 22. March 1998.

17. *National Security and Defence Concept of The Republic of Macedonia*, Скопје, February 2003.

18. Платон: *Држава*, Треће издање, Београдски издавачко-графички завод, Београд, 1983.

19. Спасојевић, Ж.: „Филозофске основе војне стратегије“, *Зборник радова са Симпозијума о војној науци*, 27-28. јун 2001. године, под називом Научна изграђеност и чиниоци војне стратегије” Сектор за школство, обуку и научну и издавачку делатност Генералштаба Војске Југославије и Институт ратне вештине, Београд, 2001.

20. *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, Министарство одбране, штампано интерно издање, Београд, 2009. и *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, „Службени гласник Републике Србије”, број 88/09. Београд, 2009.

21. *Стратегија националној безопасности Росијској Федерацији до 2020 года*, Пријата указом Президента РФ, от 12 мая 2009 г. Документ № 53, Москва, Кремљ, 2009.

22. *The Military Strategy of Romania*, Интерно штампано издање Управе за стратегијско планирање СПО МО, 2010.

23. *The National Security Strategy of the Republic of Albania*, интерна документација Управе за стратегијско планирање СПО МО, 2013. године

24. *The National Security Strategy of the USA*, The White House, Washington, May 2010.

25. *The National Security Strategy of the Republic of Hungary*, Government of the Republic of Hungary, Resolution No. 2073/2004 and Resolution No. 2144/2002, 31 March 2004.

26. *Вечерње новости*, 17. децембар 2008., чланак под називом *Мишић је остао усамљен*, доступно на: http://www.novosti.rs/dodatni_sadrzaj/clanci.119.html:279431-Misic-ostao-usamljen, Београд, 17. децембар 2008.

27. *Вечерње Новости*, 5. јул 2013., чланак под називом *Праве армију за велику Албанију*, доступно на: <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:442530-Prave-armiju-za-veliku-Albaniju>, Београд, 5. јул 2013.

28. *Вести*, 5. јул 2013., чланак под називом *Албанска војска улази на Косово!* доступно на: <http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/325791/Albanska-vojska-ulazi-na-Kosovo>, Београд, 5. јул 2013.

29. Вишњић, Д.: „Општа стратегија или стратегија државе-нације“, *Војно дело*, зима/2011, Београд, 2011.

30. Вујаклија, М.: *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд, 1983.

31. *Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије*, „Службени гласник Републике Србије”, број 116/07, Београд, 2007.

32. *Закон о спољним пословима*, „Службени гласник Републике Србије”, број 116/2007, Београд, 2007.

33. *Устав Републике Србије*, „Службени гласник” 98/06, Београд, 2006.

34. *Федеральный закон о безопасности*, Президент РФ, Москва, Кремль, Документ № 390-ФЗ, 28. децембра 2010.

35. Божидар, Ф.: *Реформа војске и елемената система одбране Србије и Црне Горе, модел будуће војске*, Београд, мај 2004.

36. Форца, Б. и Татомир Д.: *Стратегијски менаџмент безбедности у условима финансијске кризе*; часопис НИР, Интернационални универзитет Брчко дистрикт; 2012.

37. Qendra Kombëtare e Sigurisë dhe Mbrojtjes, *Vizion Strategjik* Departamentit Publikimit dhe Bashkëpunimit (Redaksia e VS), Bulevardi Zhan D'Ark, Nr. 31, Tiranë, Shqipëri